

Vad är Götebosska?

Intervju med professor Lars-Gunnar Andersson, Göteborgs Universitet.

(Källa: Studentlitteratur)

Vem pratar göteborgska?

Man kan säga att göteborgska är sånt som göteborgare talar, och bor man i Göteborg så är man göteborgare. Detta är naturligtvis att förenkla verkligheten en smula. De flesta har säkert någon idé om hur "riktig" göteborgska ska låta. Kanske tänker man på någon person som representant för typisk göteborgska. Tomas von Brömsen, i rollen som Herbert i TV-serien "Albert och Herbert", skulle kunna vara en nutida företrädare. Men alla som bor Göteborg talar inte som han, så visst finns det skillnader.

Då kan man alltså säga att det finns flera olika göteborgska dialekter?

Ja, det kan man. Alla göteborgare pratar inte likadant. Å ena sidan finns det geografiska skillnader inom staden. Det finns olikheter i uttal mellan öster och väster i Göteborg. Det gäller dock inte alls i lika hög grad i dag som tidigare. T.ex. ordet pump uttalades förr som "pomp" i de östra stadsdelarna, men som "påmp" i väster. Förutom uttalsskillnader finns det en del olikheter i ordförrådet. Att gnida in snö i ansiktet på någon kan heta gôra, gira, gura, sylta, mula och môla i Göteborg och här växlar det mellan stadsdelarna.

Å andra sidan finns det sociala dialekter inom staden. Då menar jag att folk talar olika beroende på t.ex. utbildning och vad de arbetar med.

Industriarbetare, lärare och advokater talar inte samma sorts göteborgska. Man kan också räkna med att kvinnor och män inte pratar riktigt likadant göteborgska.

Vilka drag är typiska för göteborgska när det gäller uttal och ordförråd?

Ja, ska vi utnämna något som typiskt göteborgskt tror jag att det å-aktiga uttalet av långt a-ljud är en god kandidat. När göteborgare säger Vasagatan låter det som Våsagåtanungefär. Ett annat typiskt drag är att ord som sport, fors och barn tappar r:et och låter som spott, foss och ban istället. Det finns i dagens göteborgska en tendens till att uttalet av långt ö-ljud blir öppnare. Hög och röd kan låta som hôg och rôd. Men detta är en uttalsförändring som inte är unik för språket i Göteborg; den kan observeras i yngre människors språk på andra håll också.

Vad det gäller ordnivån finns det naturligtvis en del ord som är typiskt göteborgska. Jag tänker på sådana småord som äнна, la och gôr, men också på ord som tyken och tetig. Alla dessa ord finns även i de angränsande dialekterna i Västsverige. Över huvud taget är det oftast så, att de drag som finns i en stadsdialekt också finns i omgivande dialekter.

En tendens i det dialektala ordförrådet är att gamla dialektord försvinner, samtidigt som nya kommer till. Att ett ord som kombarris betyder "stor sten", vet knappast någon idag. Kanske känner folk som är i sjuttiårsåldern till ordet. Ordet parra, som betyder fart, hastighet, dök upp i göteborgskan runt år 1900 ungefär. Det används fortfarande. Men ett ord som bôditt, "hyggligt", är redan omodernt, trots att det dök upp långt senare än parra.

Ett exempel på ett göteborgskt ord som har fått mycket stor spridning och verkligen blivit etablerat är bamba. Det härstammar från 1950-talet och är ett kortord: det står för barnbespisning. I skolorna i Göteborg heter det bamba och där arbetar bambatanter. Det finns inget konkurrerande ord till bamba, men för någon som kommer från en annan landsända är nog bamba ett okänt ord.

Det finns undersökningar som visar att göteborgskan är en populär dialekt runt om i landet. Vad kan det bero på?

Det beror på att man associerar dialekten med något positivt. Man tänker kanske på Göteborg som trivsamt och mysigt. Den bilden av Göteborg och göteborgare har spridits t.ex. genom tv-program; Kurt Olsson, Albert och Herbert är ett par exempel.

Vad tycker göteborgare själva om sin dialekt?

Ja, här är det nog frågan om en kluven inställning. Eller som någon sa: ”Det låter fult, men det känns gött!”

Hur ser du på göteborgskans framtid? Är dialekten på frammarsch eller tillbakagång?

Idag är det helt klart att göteborgskan sprider sig i västra Sverige. Det finns tydliga bevis på att göteborgskan påverkar ungdomarnas språk på närliggande orter: Alingsås, Kungsbacka, Kungälv osv. Givetvis förändras göteborgsdialekten också. Den som sprids är naturligtvis inte 1920-talets, eller farmors och farfars, göteborgska. Framför allt så är det uttalsdrag och ord som sprids idag.

Ska man sammanfatta göteborgskans tillstånd idag så får det bli att det är en högst levande dialekt!

Kommentera

E-postadressen publiceras inte. Obligatoriska fält är märkta *

Kommentar